

A hirdetés

Rosszul áll a lány matematikából. Lehet, hogy más letelepszik gyermeke mellette, előveszi szigorú pillantását, a gyerekek meg a matematika-könyvet, -füzetet hozatja.

Jómagam a pillantásnál többre nem vagyok képes. Bevallom: már évek óta. Hiába: nem elég, hogy matematika, még kísérleti is. Gondolom, erről ennyi elég. En biztosan nem jöhetnek számításba, mint segítség.

A tanár véleménye: legyen a gyerek szorgalmasabb. És járjon korrepetálásra.

Ha rövid a kardod, told meg egy lépéssel: csak kellene, aki helyettem okítaná. Hátha a korrepetálás is kevés. Végül is másból olyan jól halad, más tárgyakból igencsak a jegylépcsők tetején áll — el ne rontsuk hát a bizonyítványt.

Legyen a hirdetés. „Hatodikos lányom mellé matematikatanárt keresek. „Kísérleti» jellegre a Hirdetőbe.”

Soha ilyen „sikerem” hirdetés nem volt. Próbáltam én már lakáscserét, vételt-eladást — közönybe fúlt.

Most nem győztem bontani a levelet. Két nap alatt huszonkettőt.

Kész tanulmány. Elővettem egy papírt, csoportosítani a lehetőségeket másképp képtelenség.

Három gépészmérnök, egy vegyész, két tanárság a főiskoláról, egy az egyetemről, két programozó matematikus, három középiskolai tanár (egyik „felajánlotta” fizikus feleségét is), egy „matematikából mindig jeles” orvosnő, három gépészmérnök, öt főiskolás és egyetemi hallgató. Ez eddig 21. A huszonkettedik: egy nyolcadikos fiú, tele önbizalommal, hiszen már több versenyt nyert a tudományban.

Ez utóbbi levélről két dolog őrlött eszembe. Fiúkat mégse kellene a lánygyermek mellé hívni. (Ez persze lehet fölös aggodalom, de mégis...) A másik: vajon ez a fickó, hogy csinálja, hiszen nyolcadikos letéve versenyyőztes babérai vannak a számunkra legnagyobb mumusárgyóból.

Ezt azért megkérdeztem. A „felelet”: értetlen vállvonogatás. A „mit tudom én?” kijelentéssel egyet jelentő végtagszózatok. De ki nem mondta. Kérdezzem a kacsától, hogyan tanult uszni?

Összeszámolom inkább, kinek van szüksége mellékesre. A diákokat ne firtassuk, az teljesen

érthető. Az árfolyam is szerényebb: 30–40 forint óradíj, a diplomásoké viszont 40–60 forint. Volt, aki közölte: óránként (60 perc) 60 forint. Vagyis nem tanára rövidségű (45–50 perc), amiért ezen összeget kéri.

A gépészmérnökök, a vegyész, a tanárságé, a programozó matematikusok, a középiskolai tanárok, az üzemmérnökök mellékes foglalkozást vállalnak, s — a tanárokat leszámítva — nem munkakörükben. A nagy kínálat, amit a hirdetésem kiváltott, azt formázza: nem találnak munkát maradék kapacitásukra. Számoljunk másképp is: a jelentkezők közül kezdő és „haladó” beosztásban is a pedagógusok fizetése alacsonyabb. Vagyis nyitott kérdés számomra, hogy „korrepetálást, érettségire, felvételi vizsgára előkészítést” — ahogy egy mérnök írta — miért vállalnak.

De hát: nem szociológiai felmérést készültem írni a fiatal értelmiség helyzetéről. Persze, az is lehetne. Azt írja egy középiskolai tanár (akinek a felesége fizikus): „Korrepetálni házhöz megyek, mivel alberletben lakom, és ott erre nincs mód.” Lehet, hogy nem mindegyikük vállal anyagi helyzete (lakásra gyűjtés például) miatt plusz munkát, vagy szakmai képzettsége szerinti feladatot keres.

Magánügy — mondhatnánk, de mégis csak volna itt dolga nemcsak a szociológusoknak. Hátha mégis hasznosabb lenne mindenkinek, ha a fiatal műszakiak szabad idejükben nyugodtan képezhetnék magukat a pályakezdés éveiben a várható nagyobb feladatokra.

Mindéz egy sikeres hirdetés alapján jutott eszembe.

A főiskolás lány különben, akit végül is megbíztuk a feladattal, lemondta, amint átnézte a könyveket-füzeteket. „Ezt az anyagot — mondta — legalább egy hétig kellene nekem is tanulni, hogy taníthassam.”

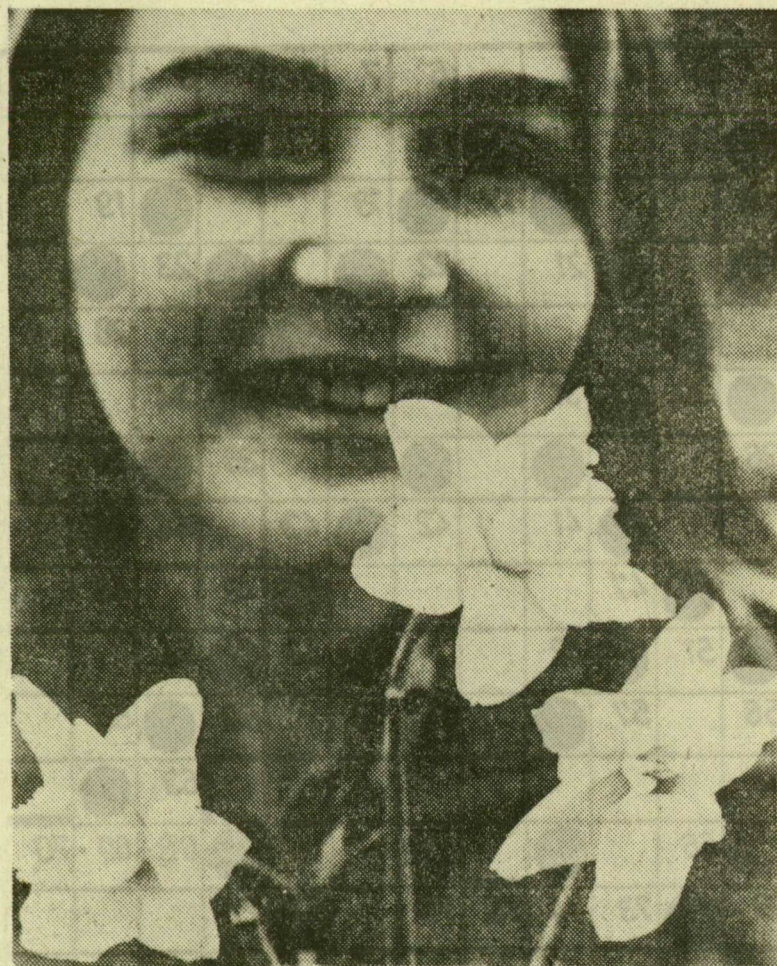
A tanárnak lett igazsága: a kislányka jár korrepetálásra. (Mellesleg: az szaktanár, aki az iskolában plusz órában tanítja le-maradó tanítványait, nem 60 forintot kap!) Szóval: jár a gyerek korrepetálásra tanárjához.

Jómagam szigorú pillantásokkal őrködöm szorgalma fölött.

A jegye pedig máris félfele kerekedett.

A hirdetés mégsem volt minden tanulság nélkül.

SZÓKE MÁRIA

ANYA VIRÁGGAL

Mottó: „Éjszaka egy sötét házban.”

„Mit akarok ezekkel a képekkel? Még egyszer: mi a mondanivalóm? Nem tudom; semmiféle biztos állítást nem kockáztathatok meg... Az egyetlen, amit tudok: valami arra ösztönöz, hogy egy állapotot kibontsok, hogy a zürzavar és az ellentétes impulzusok káoszában szabad teret hozzak létre, melyben fantázia és formatórekvés együttes erőfeszítéssel kikristályosítja életrészem egyik összetevőjét: a közösség utáni abszurd és csillapíthatatlan vágyakozást, az ügyefogyott próbálkozásokat a távolság és elszigeteltség leküzdésére.”

A fenti ars poeticaszere nyilatkozat Ingmar Bergmantól, a világhírű svéd filmrendezőről származik. Nálunk is bemutatott jó néhány filmje (Tükör által homályosan, Úrvacsora, A csend, Szégyen, Ritus, Érintés, Suttogások, sikolyok, Jelenetek egy házasságból) után hitvallása több mint elgondolkodtató. Egyrészt azért mert itt Magyarországon Bergman alkotásai — szélesebb tömegeket véve alapul — inkább tiltakozásokat és ellenérzéseket váltott ki, mintsem (a szakkritikától és bizonyos értelmiségi köröktől eltekintve) csodálatot, vagy rajongást. Nem célunk a magyar mozi látogató közönség jelenlegi ízlésállapotát vizsgálni vagy bírálni, azonban ebből a jelenségből mindenképpen komoly következtetések vonhatók le. Ezzel függ össze a másik ok, ami a bergmani nyilatkozat alaposabb szemrevételezését indokolja: a svéd rendező szinte minden filmjének középponti témája, mondandójának közös eredője az emberi kapcsolatok, leginkább a férfi és a nő egymáshoz való viszonya. Az igény, amellyel fellép: a tudatosítás igénye. Vajon az a tény, hogy nálunk Bergman olykor heroikus, az emberi lét érzelmi-értelmi

Bergmani tükörök és fények

alapkönfliktusainak nekikirontó, boncolgató művei nem kellenek különösebb hatást (sötét fogadtatásuk végső soron negatív), nem bizonyítják-e közönségünk szerelmi-magánéleti tudatosságának nem megfelelő szintjét?

„Amikor a Jelenetek egy házasságból című hatszor ötvenperces Bergman-sorozat egy-egy darabját sugározta a svéd televízió, az utcák állítólag úgy kiürültek, mint egy futballmeccs közvetítésekor” — írja Györfly Miklós Bergman-monográfiájában. A realitásérzék hiányáról tanúsíthatna, ha a svédországihoz hasonló hatást várnánk itthon. Annak az axiomászerű kijelentésnek, amit megkockáztattunk: Magyarországon a szerelmi-magánéleti szférában nagyfokú öszténytelenség, következetlenül önvizsgálati igénytelenség tapasztalható — igen komoly, figyelmen kívül nem hagyható társadalmi, történelmi okai vannak. Egy országban, ahol a közéleti demokrácia fejlettsége mindig messze alatta volt a megkövetelhető minimumnak, ahol a háborúk és forradalmak megemlézőlő verontásai között „fortélyos félelem igazgatott minket, s nem csalóka remény”, hogy József Párla soraira utaljunk. — Nos, ott nemcsak a politikai, hanem az érzelmi, a szerelmi életben is végső soron érthető a megnyilatkozásokban a bújkálás, a „sumákolás”. Mégis: valahogyan nagyon nincs ez rendjén.

Ennek az írásnak mottója, „Éjszaka egy sötét házban”, a Jelenetek egy házasságból leg-

utolsó fejezetének címe. Egy kettőtört házasság poklát megjáró két ember találkozik itt újra, éjszaka, egy sötét házban. Forrásokot fakasztottak fel abban a siralomvágyzóban, amit összeütközéseik során megjártak. Megszelvedve megrészgélve, önmegvalósításukban magasabb szintre emelkedve állnak most szemben egymással, s bár semmi sem nyert végleges megoldást, hiszen az élet butasága csak ócska kompromisszumokat ismer, a bizonyosság megszerzése pedig csak kínok útján lehetséges — a közösség, az embereket elválasztó-elszigetelő gyarlóságok leküzdése után kezd kibontakozni. Ez az, ami után Bergman vágyakozik, s legyen szó akár kettő, akár több ember átél, szinte közösségéről, nagy filmjeiben meg tudta találni az egyetlen emberi lehetőséget, ami mindehhez vezetett. Az igaz, átgondolt és tudatos szeretet, a mélyen emberi, a humánumon nyugvó érzelmi és értelmi világ felvillantása, buktatóival együtt: tükörök ezek, melyeket Bergman tart elénk, hogy átlaluk tisztuljon a homály, tovaűjjenek a démonok.

Hogy mindarra a fényre, amit ezt a tiszta ember és nagyszerű művész éjszakáinkba, sötét házainkba hoz, mekkora szükség van, azt talán fölösleges is tovább bizonygatni. Világos szemhatár csak úgy lehetséges, ha a saját életből fordul kifelé a tekintet. S ha az önvizsgálat alapos, a sötét titkok eloszlanak a ragyogásban.

DOMONKOS LÁSZLÓ

Felmérés

Milyen tömegkommunikációs eszközöket használ rendszeresen? — tette fel másodszer a harmincnyedik kérdést. Magában már átfogalmazta ugyan a kérdést, amikor eszébe jutott a kérdőív kitöltéséhez fűzött utasítás: (Kérdező! Ha a megkérdezett nem érti a kérdést, tedd fel még egyszer. Ha a harmadik ismétlés is eredménytelen, akkor azt jelöld!)

— Hát amit az előbb elmondtam. Parasztember vagyok, hát ilyesformán. Az öregember szétártta a karját, és tanácstalanul nézett a kérdőbiztosra. Segítségét várt, hogy elmagyarázza, mit is jelent a kérdés. Nem akarta megkérni a lányt, hogy magyarázza el, szégyellte volna. Az első kérdéseknél még megkockáztatta, de mindnél már nem lehet. A lány nem ismételte meg harmadszor. Áthúta a kérdést. A 274-es kérdőívben ez volt a hetedik áthúzott kérdés. Fejből mondta a következőt. Már kívülről tudta az összeset.

— Tudna-e említeni három ma élő író?

— Hát Petőfiről, meg Aranyról hallottam, de azok régen éltek. A szabadságharc idején. Szókatam én olvasgatni, de nem figyelem ki az író. A feleségem tavaly elhalt, azóta egyedül vagyok. Három családom volt, de azok még a feleségem halála előtt elköltöztek. Sokat vagyok egyedül, aztán, amikor a tv műsora nem érdekel, olvasgatni szoktam. Még a háborúban kezdtem el érdeklődni a könyvek iránt. Fél évig voltam kórházban, mozdulnom

sem volt szabad. Kilenc aknaszilánkot operáltak ki belőlem. Ott, a barakkban, a mellettem levő ágyon feküdt egy nagyon művelt illető. Valami hivatalt vitt Pesten. Irodista. Láta mennyire upatkozom, hát adott könyveket, hogy az olvasással elűzzem. Végig is olvastam vagy három-négy könyvet, többre nem futotta az időből, mert felgyógyultam, kellett menni vissza a frontra. Az egyik könyvnek emlékszem is az írójára, Herczegh Ferencnek hívták. Azt mondta ez a pesti irodista, hogy ez a legnagyobb magyar író. Nekem is adta az egyik könyvét, a Pogányokat. Sajnos, elvesztettem amikor dezertáltam. Tudja 44-ben itt, nem messze húzódtam a front. Megszöktem. Hat hétig bújtostam, amíg el nem vonult. Bújtás közben vesztettem el.

A lány, hogy elejét vegye a szóáradatnak, a pillanatnyi szűnetben elhadarta a következő kérdést. Közben áthúta a kérdést; a válasz nem értékelhető.

— Milyen gyakran jár szórakozni?

— Szórakozni? Nagyon ritkán. Már, ha arra gondol, hogy kocsmába, vagy egyéb helyen. Legénykoromban persze más volt a helyzet. Akkor majd mindennap. Itt, ebben a szomszéd házban volt a kocsma. Oda jártunk. Volt annak egy színpada is. Néha tartottunk ott előadásokat. Én nem szerepeltem, én voltam a rendező. A tanító segítségével szerveztük az előadásokat. Sok mindent játszottunk. Aztán, a háború után, megnősültem, az asszony

nem nézte jó szemmel, ha kimaradozok, hát felhagytam vele. Pedig nagyon nagy sikerrel játszottuk például a Fősvényt. Biztos ismeri. Azt nagyon szerette a közönség. Van róla fénykép is, ha érdekli, megmutatom!

— Ne tessék fáradni! — mondta a lány, pedig érdekelt volna milyen lehetett az a hajdanvolt Molière-előadás, de nagyon szoritotta az idő. Sietnie kellett. Inkább azt tessék megmondani milyen gyakran tetszik járnunk kocsmába, vendéglőbe, presszóba? Hangjába kis udvariasság vegyült, valamiféle bocsánatkérő mosolyt erőltetett az arcára, nem akarta az öreg megbántani.

— Van úgy, hogy egyszer sem egy hónapban, van úgy, hogy többször is. Attól függ. Kocsmába az utóbbi időben nem járok. Azóta, hogy ez az új kocsmáros van. Tudja, ez a haragosom komája. Nem mondom el, min veszünk össze, túl hosszú volna, meg magának nincs is kérdése erre. Tudnék én annyit mesélni magának, hogy nem győznék írni. Három tolat is elnyúno, mire a végére érünk. A lányt érdekeltette volna az öreg története, de sietnie kellett. Különben sem szokott ennyi időt egy helyen tölteni. Nem szokott ennyire türelmes lenni, de az öreg valahog magával ragadta. Érezte, érdemes lenne végighallgatnia a történetét, de még három cím hátra volt aznapra. Áthúta az utolsó kérdést is, és sietve elkészült.

Este a szállodában még egyszer átnézte a kérdőíveket, amiket aznap készített el. A 274-es végére ez került: „A kérdés eredménytelen, sok az értékelhetetlen válasz.”

STÉPÁN BALÁZS